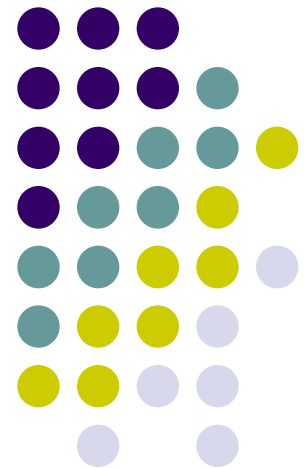

Korset og erfaringen

Korset og troen

- Walter von Loewenich, *Luthers Theologia Crucis*, 1929.
- Kors og *erfaring*?

Luthers anden salmekommentar 1519-1521 (Operationes)

- Skrevet samtidig med
  - De to sermøner om retfærdighed, sermønerne om dåb, bod og beredelsen til af død, de to sermøner om nadveren; Om de gode gerninger osv.
  - de reformatoriske hovedskrifter: *Til den kristne adel, Om kirkens babyloniske fangenskab* og *Om et kristenmenneskes frihed*,
  - Den første Galaterbrevskommentar....
- Ekskursen til Sl 5,12
  - "hvor den sande hjertensglæde findes",
  - "hvori håbet består, og hvad der er dens kraft"

Hvordan finde glæden?

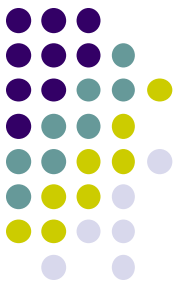
- Sl 2,9: "Herren hersker med et jernscepter"
- "De øver retfærdighed og dom til enhver tid, idet de altid har den rette blanding af begge dele, aldrig uden dommen, ved hvilken de forfærdes og fortvivler over sig selv og deres gerninger, og heller aldrig uden retfærdigheden, ved hvilken de fortrøster og fryder sig i Guds barmhjertighed" (WA 5, 71,5).

Umuligt at finde håbet vha ens egne gerninger

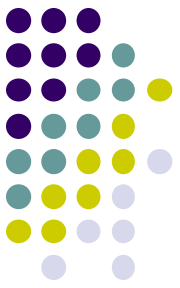
- Petrus Lombardus, *Sentenserne*: "Håbet er den visse forventning om en belønning, der vokser frem af fortjenester" (163,34).
- Rom 5,3-5: "Trængslen skaber tålmodighed, tålmodigheden fasthed, og fastheden håb. Og det håb gør ikke til skamme".
- Cicero: Der ikke er noget dejligere for samvittigheden end erindringen om et retskaffent liv (167,24-25).
- Kvinden der led af blødninger.
- På dødslejet: "Åh jeg elendige menneske, havde jeg dog bare gjort meget godt, havde jeg dog bare intet ondt gjort, var jeg dog bare forblevet ren" (159,24f).
- Sl. 5,12: "Alle der søger tilflugt hos dig, skal glæde sig".

Trængsler og kors som redskab for håbet

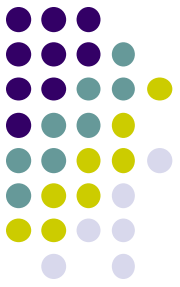
- "Hver gang vi rammes af noget, der er imod os og vor vilje" (164,30).
- Erfaringen af egen syndighed: Når "man føler, at ens synd er utilgivelig, at Gud ikke kan være en nådig og mild, at alle de gode gerninger synker i grus".
- "Når anfægtelsen eller trængslen (tribulatio) tager alt fra os, så efterlader den i hvert fald Gud. For den kan ikke tage Gud bort; tværtimod bringer den Gud med sig" (165,39).
- "For døden er det fornemste, det højeste, det allerbedste værksted af alle for håbet, ja døden frembringer på den mest kunstfærdige måde håbet" (164,18).

Gud midt i vores tilintetgørelse

- ”For hvor ellers kan et menneske, der håber på Gud, komme hen, andet end til sit eget intet. Men hvor kan et menneske, der bliver til intet, bevæge sig hen andre steder end til det, han er kommet fra? Men han er jo kommet fra Gud og fra sit eget intet. Derfor vender den, der vender tilbage til intet, tilbage til Gud. For den, der falder uden for sig selv og al skabning, kan ikke også falde ud af Guds hånd, da Guds hånd jo omfatter ham fra alle sider” (168,1-6).

Til den, der ikke kan føle noget håb:

- ”Det er ikke fortvivlelse, når man ikke ønsker den og lider under den, men det er en anfægtelse af håbet, utvivlsomt den mest alvorlige af alle anfægtelser, som på samme tid rummer det største had mod Gud, gudsbespottelse, forbandelser og al helvedes ondskab” (170,11-16).
- Bekendelse af dette
- ”der [er] i dette liv ikke ... nogen, der er Gud nærmere end disse [guds]hadere og gudsbespottere, og heller ingen mere elskede og kære børn” (170,25-26).

Til den, der frygter, at man er forudbestemt til fortabelse

- ”For Gud kræver ikke andet af os, end at vi uafbrudt er optaget af hans vilje [altså: at vi skal håbe på ham]. Når vi gør det, vil forudbestemmelsen af sig selv gå i fuldbyrdelse helt uafhængigt af vore bekymringer” (172,27-29).

Trængsel og kors som Guds gode og barmhjertige gerning

- ”Er Gud da grusom, som fordømmer alt vores? Nej, i sin uudsigelige barmhjertighed - for at han kan meddele sig selv til os og fjerne tilliden til os selv fra os (som i et og alt er imod hans barmhjertighed) - gav han os loven, som har indesluttet alt under synd, for at han kunne forbarme sig over alle” (160,30).

Selv det moralske fald

”Derfor, ligesom det er overordentligt farligt, at mennesket altid har gode dage, fordi det så aldrig eller meget sjældent lærer at elske Gud, således er det endnu mere farligt, hvis et menneske lige til det dør kun er præget af fortjenstfulde gerninger og nådes-bevisninger fra Gud, fordi det så næppe nogensinde lærer at håbe på Gud. Derfor sker der ved Guds barmhjertighed det, at de ikke blot falder i samvittigheds-angst og –kvaler, men også, hvis der er tale om mennesker af en særlig hårdhed, sommetider falder i mere åbenlys synd, som hor og lignende forbrydelser. Med så stor opmærksomhed (cura) er Gud optaget af at tjene dem, så at han imod sin barmhjertighed fører dem *til* barmhjertighed og ved synd befrier dem fra synd” (161,16-24).

Lov og evangelium

- ”Nej, i sin uudsigelige barmhjertighed - for at han kan meddele sig selv til os og fjerne tilliden til os selv fra os (som i et og alt er imod hans barmhjertighed) - gav han os loven, som har indesluttet alt under synd.”
- Forskellen i forhold til ”vor” tale om lov og evangelium: Korset (loven) = et møde med Guds barmhjertighed.
- Luther opererer ikke med en modstilling af kors og håb, lov og evangelium – men med en samtidighed.

Ingen pendulsvingning mellem sønderknuselse og tro

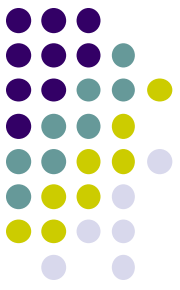
- ”De retfærdige fortvivler ikke, selv om de synder. For ligesom de bevæger sig midt mellem de legemlige onder (det vil sige dette livs lidelser) og [dette livs] goder, sådan bevæger de sig også midt mellem de åndelige onder (dvs. synder) og goder, idet de hverken bliver overmodige over, at de lever ret, eller fortvivler over, at de synder. For de ved, at man hverken skal juble eller blive nedslået over nogen af delene, som de ved, enten er Guds gaver eller Guds tilbageholdelse af sine gaver. De selv derimod holder sig fast til gavernes gaver” (159,38-160,2).
- Ordspr. 24,16: ”Syv gange falder den retfærdige og står op igen, de gudløse derimod går til grunde i det onde” (160,3).

Troen kun en kæmpende tro, en tro under korset?

- Sml. Tidehverv – og Prenter (⇒Karl Barth):
  - Gud som "Der ganz Andere".
  - Menneskets syndighed.
- Sml. Den unge Luther –
Romerbrevsforelæsningen 1515-16.

Den unge, før-evangeliske Luther?

- Ernst Bizer (slutningen af 50'erne): Den evangeliske opdagelse sker i 1518
- Før den tid: Ydmyghedsteologi.
Retfærdiggørelse = at ydmyge sig og *håbe* på Guds barmhjertighed
  - Ikke: Troen på ordet og den tilsagte retfærdighed.
- Sml. Wisløff, Oswald Bayer – til en vis grad Hägglund
- Hvad så med Operationes?

Erfaring og enhed med Kristus

- Sml. citatet: "Derfor vender den, der vender tilbage til intet, tilbage til Gud"(168,3f).
- Den finske Lutherforskning

Erfaringens nødvendighed

”Det er altså klart, at apostlen ikke så meget taler om håbet selv, som man har fået del i, som om hjertets vished i håbet, når man efter anfægtelsen og indgydelsen af håbet (hvor man, efter hvad man selv synes, er uden håb) *føler*, at man håber og tror og elsker. Thi da *smager* man, hvor liflig Herren er, og så begynder man at hungre og tørste efter at lide mere, for at lidelsen kan udvirke et endnu større håb. Derfor er det nødvendigt, at troen, håbet og kærligheden er der ved begyndelsen af enhver gerning og lidelse, og dog efter gerningen og lidelsen, at det, som var skjult, bliver åbenbart. På den måde blev Job og Abraham prøvet, for at det skulle erkendes også af dem selv og de skulle blive visse på, at de troede, håbede og elskede Gud ... Thi det er nødvendigt ikke blot at tro, håbe, elske, men også at vide og være vis på, at man tror, håber, elsker. Hint hører hjemme i det skjulte under uvejret, dette efter uvejret” (164,39-

Flere eksempler

”I Ps 13,4 understreger Luther, at bønnen i anfægtelsen ikke bare er en bøn om, at Gud må se til os, men er en bøn om, at vi bliver i stand til at mærke, at han ser til os, ved at vi får fred i hjertet og fortrøstning. I Ps 20,8 kan Luther sige, at det ikke er nok, at man ved begyndelsen af anfægtelsen tænker på Guds navn og påkalder det, nej, det er nødvendigt at blive ved og bestandigt drage det i erindring, indtil man til sidst får sejr over alle de rædsler og farer, der løber storm imod en. I Ps 22,3 kan han endog kritisere Augustin for at have sagt, at visdommen læres, når ens bøn om udløsning fra anfægtelsen ikke høres. Nej, siger Luther, det er, når man har været i anfægtelse og er blevet hørt, at man lærer, hvor god Herren - og anfægtelsen – er” (Højlund, Ved gaven helbreder han naturen, 179f).

Til den, der *ikke* mærker håbet

- "Du skal for det andet forholde dig sådan gennem hele livet, at du beder om håbet – dog sådan, at du ikke viger tilbage for denne svaghed som noget, der kan være Guds vilje med dig lige til døden, idet du siger med din fyrste og Herre: 'Min sjæl er dybt bedrøvet til døden'" (171,4-6).
- "Men bed sådan, at du ikke tvivler på, at Gud i fremtiden vil give dig håbet".
- "For han som vil, at du skal bede, ja, han som har villet lære dig denne bøn uden at du har gjort noget for det, har villet det, fordi han har sat sig for (eller stillet dig i udsagt: proposuit) at bønhøre dig. Derfor, bær det med tålmodighed, hvis det bliver forsinket, uden at tvivle på, at han vil give dig det, til sin tid 'vil den der kommer, komme, han tøver ikke' (Hab 2,3). I mellemtiden må man håbe med håb imod håb" (171,9-11).

Fortalen til de tyske skrifter 1539

- Bøn, meditation og anfægtelse
- ”For det tredje er der tentatio, anfægtelse. Det er den prøvesten, der lærer ikke blot at vide og forstå, men også at erfare, hvor rigtigt, hvor sandfærdigt, hvor sødt, hvor skønt, hvor mægtigt, hvor trøsterigt Guds ord er, visdom over al visdom” (Luther 1981, 106).
- Ikke filosofi, men konkret liv.
- Ikke at anfægtelsen er et overstået stadie: ”Thi da *smager* man, hvor liflig Herren er, og så begynder man at hungre og tørste efter at lide mere, for at lidelsen kan udvirke et endnu større håb.”

Enheden med Kristus

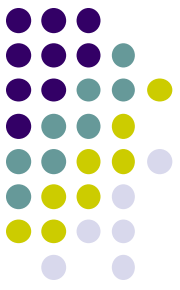
- Kristus som vores fremmede retfærdighed: ”Den første retfærdighed er fremmed og indgydt udefra. Det er den retfærdighed, hvormed Kristus er retfærdig og retfærdiggør gennem troen, sådan som der står skrevet i 1 Kor 1,30, at han ’er blevet os visdom fra Gud, både retfærdighed og helliggørelse og forløsning” (Om den dobbelte retfærdighed 1519).
- Skænket igennem evangeliet om Kristus.
- Hvor igennem Kristus kommer til os.
- Det salige bytte = brudgommens enhed med sin brud

Kristus bor i troen

- ”Således er Kristus troens genstand, eller retter ikke dens genstand; men Kristus er så at sige nærværende i selve troen. Troen er altså en slags kendskab til eller snarere et mørke, der intet ser, men hvor dog Kristus, som troen har grebet om, troner, ligesom Gud tronede på Sinai og i templet midt i mørket” (Store Galaterbrevskommentar 1535)

”Guds retfærdighed” i Operationes

- ”Det er nødvendigt at vi vænner os til at forstå ’Guds retfærdighed’ på den kanoniske måde, nemlig at det ikke er den retfærdighed, ved hvilken Gud selv er retfærdig, og ved hvilken han fordømmer syndere, som det som regel bliver forstået. Nej, som den salige Augustin siger det i *De spiritu et littera*: det er den retfærdighed, som han iklæder mennesket, når han retfærdiggør det. Nemlig selve den barmhjertighed eller den retfærdiggørende nåde, i kraft af hvilken vi anses for retfærdige hos Gud... Guds retfærdighed er også ifølge den måde, jeg har beskrevet, den retfærdighed, hvorved Gud er retfærdig. Men således at vi og Gud er retfærdige ved den samme retfærdighed, ligesom Gud ved det samme ord skaber og vi er til; han er, og vi er i ham; og hans væren er vores væren. ... (144,1-5 + 19-22).
- ”Guds vej er nemlig Guds retfærdighed, som vi lever i og går på, ikke på vores vej eller vores retfærdighed. ... Det er Guds vej, fordi, som 3 Mos 26 siger det, Han vandrer i os, dvs. virker i os, lever i os, taler i os” (144,27-33).

Melanchthon og Luther

- ”Men du, vend blikket bort fra denne fornyelse og i det hele taget fra loven til løftet og Kristus, og fasthold, at vi for Kristi skyld er retfærdige, det vil sige antaget for Guds ansigt, og opnår fred i samvittigheden, ikke på grund af den omtalte fornyelse”.
- ”Også jeg, kære Brenz, plejer, for bedre at kunne fatte denne sag, at forestille mig det sådan, at der ikke er nogen egenskab i mit hjerte, som kaldes tro eller kærlighed, men i deres sted stiller jeg Jesus Kristus og siger: Dette er min retfærdighed, han er min egenskab og væsensmæssige retfærdighed”.
- ”... så at jeg på den måde befrier og løsriver mig fra betragtningen af loven og gerningerne, ja, endog fra betragtningen af Kristus som et objekt, opfattelsen af ham som en lærer eller en giver. Nej, jeg vil, at *han* for mig skal være gaven eller læren i sig selv, så at jeg har alt i ham. Som han siger: Jeg er vejen, sandheden og livet. Han siger ikke: Jeg giver dig vejen, sandheden og livet, som om han er placeret uden for mig og udvirker den slags ting i mig. *I mig* bør han være, forblive, leve, tale – ikke igennem mig eller ved hjælp af mig...”.